

Nasljeđe za današnju političku kulturu

Ana Dagelić

Na petoj raspravi građanske inicijative »EU 1481« u organizaciji Odjela za politologiju Matice hrvatske, u utorak 8. prosinca u Zagrebu, predstavljen je europski projekt o kulturnoj opoziciji u bivšim socijalističkim državama u sklopu programa »Obzor 2020«. Na projektu radi pet stručnjaka iz istraživačkoga tima Hrvatskoga instituta za povijest: Teodora Shek Brnardić, Josip Mihaljević, Lidija Bencetić, Stipe Kljaić i Albert Bing, koji su predstavili projekt.

»Courage. Kulturna opozicija – razumijevanje disidentske kulturne baštine u bivšim socijalističkim državama« projekt je koji financira Europska komisija, čiji je cilj rasvjetljavanje položaja kulturne opozicije u bivšim socijalističkim državama. Znanstvenici angažirani na tom projektu EU-a tijekom tri godine pokušat će identificirati javne i privatne zbirke povezane s pokretima i aktivnostima kulturne opozicije u bivšim socijalističkim zemljama te ih znanstveno obraditi. Istražit će se i pitanje kako je kulturna opozicija pridonijela padu komunističkih režima i stvaranju modernih demokratskih društava.

Moderator Zorislav Lukić podsjetio je na potrebu raspravljanja o svim elementima negativnoga naslijeđa totalitarnoga komunističkoga pokreta u hrvatskom društvu. »Svrha nije samo registracija onoga što je bilo, nego demokratizacija našega društva u najvećoj mogućoj mjeri te, što je još važnije, da se zaštita ljudskih prava stavi na visoko mjesto ljestvice hrvatskih društvenih pitanja.« Nedvojen je negativan utjecaj komunističkoga poretka na gospodarstvo, koje je spriječeno u slobodnom razvoju, istaknuo je Lukić, podsjetivši da je nedavno hrvatski poduzetnik Branko Roglić, vlasnik tvrtke »Orbicow«, izjavio da u Hrvatskoj što se tiče gospodarstva ne živimo u kapitalizmu, nego u dubokom socijalizmu. »To je svjedok čije svjedočenje trebamo uzeti vrlo ozbiljno«, zaključio je Lukić.

Kako je zamišljen projekt »Courage«, dio programa »Obzor 2020«, u sklopu kojega se provodi istraživanje, objasnila je Shek Brnardić. Na projektu radi 12 partnera, među kojima je Hrvatski institut za povijest, kojemu je to prvi takav međunarodni projekt. Tema neovisnih kulturnih pokreta i aktivnosti protiv režima u bivšim socijalističkim državama nedovoljno je istražena, rekla je te prenijela želju »Obzora 2020« da povijesno iskustvo istočne Europe u 20. stoljeću detaljnije istraži i uklopi u opću povijest Europe. O značaju i utjecaju kulturne

opozicije na pad komunističkih režima u srednjoj i jugoistočnoj Europi govorio je Josip Mihaljević. On je objasnio širok pojam kulturne opozicije, koja među ostalim obuhvaća demokratsko-liberalne i nacionalne pokrete u razdoblju komunizma, crkvene institucije koje su vrlo snažno djelovale te avangardnu umjetnost. Mihaljević je objasnio da se radi o transnacionalnom fenomenu, koji je uvjetovan karakterom komunističkoga sustava. Antitotalitarno stajalište ujedinilo je ideološki različite struje na temelju poštivanja ljudskih prava te tako lakše prodirao do širokih slojeva stanovništva. Kulturna se opozicija širila na različite načine: kroz kulturu i medije, ilegalna izdanja knjiga, neslužbene knjige, filmske projekcije, odnosno kroz paralelne kulturne institucije.

Lidija Bencetić iznijela je primjere kulturne opozicije u socijalističkoj Jugoslaviji, koji su nailazili na otpor vlasti te koji su rezultirali zabranama i zatvorskim kaznama. Neki od primjera su film Branka Marjanovića i Jože Horvata »Ciguli miguli« iz 1952. godine, koji ismijava komunistički birokratizam te umjetnost »Nove tendencije«, manifestacije koja je

»Orjunaško - komunistički križanci« od devedesetih do danas su skrivenim bogatstvom pretvorbeno-privatizacijskog kapitala, te medijskom, kulturnom, znanstvenom i političkom infiltracijom ozbiljno uzdrmali hrvatski nacionalni identitet i suverenitet.»

bila organizirana u Zagrebu te pružala zaobilaznu kritiku državnoga rukovodstva i društva. Kritika je bila upućivana i preko glazbe, pojasnila je Bencetić, posebno u »novom valu«, a kulturna opozicija može se iščitati i u tadašnjoj modi.

Stipe Kljaić govorio je o važnosti djelovanja hrvatske emigracije od 1945. do 1990. godine. Samo letimičan pogled na izvore emigrantske provenijencije pokazuje da je djelovanje emigracije rušilo monopol marksističkoga tumačenja hrvatske kulture, naglasio je Kljaić. U nastavku je nabrojio većinu izvora za istraživanje hrvatske emigracije, koji se nalaze u knjižnicama, arhivima ili osobnim fondovima, ističući naslove kao što su »Hrvatska revija«, »Studia Croatica«, »Danica« te izdanja nakladničke kuće »Ziral«. Okvir istraživanja kulturne opozicije u socijalističkoj Jugoslaviji na primjeru časopisa za kulturu ponudio je predavač Albert Bing. »Veliki dio političke elite koja je stvarala hrvatsku državu 90-ih po svom formativnom razdoblju uobličavanja političke kulture pripada razdoblju Drugoga svjetskoga rata i poraća. Taj je dio nastavio s nekom vrstom filozofije određivanja podobnoga i nepodobnoga i to je jedan od aspekata naslijeđa koje je karakteristično za današnju političku kulturu

u Hrvatskoj, uključujući i različite oblike opozicijskoga djelovanja«, zaključio je.

Agresija pod petokrakom

Na 6. okruglom stolu građanske inicijative »EU 1481« u utorak 15. prosinca u Zagrebu sudionici su bili Ante Nazor u ime Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskoga rata, predsjednik Stožera za obranu hrvatskog Vukovara Tomislav Josić, član Stožera Željko Maršić i Miroslav Tudman, a tema rasprave bila je »Agresija na Hrvatsku 1991. pod crvenom zvijezdom«.

Dr. Nazor uvodno je istaknuo tezu da je devedesetih godina u Hrvatskoj aktualna bila velikosrpska agresija te da je JNA iskorištena za ostvarenje velikosrpskog cilja. »Kad pogledamo faktografiju koja govori o načinu i vremenu zbližavanja srbijanske vlasti i vojnoga vrha, vidimo da postoji točna kronologija, koju naglašavam zbog onih koji ne žele prihvatiti činjenice: vojni vrh i srbijansko vodstvo radili su zajedno, od trenutka kad je hrvatska opcija pobijedila na višestranačkim izborima ta sprega je očita. Hrvatska nije imala šanse, nije mogla izbjeći rat«, naglasio je. Nasilnički mentalitet isključivosti karakterizirao je JNA, interes očuvanja države stavio je u krilo velikosrpske politike, zaključio je istaknuo Nazor: »Ne gledamo samo mi Hrvati na taj način, to svjedoči i strana literatura. To vide svi osim srbijanskog vodstva, koje dan danas nastoji dokazati da Srbija nije bila uključena u događaje u Jugoslaviji, nego da je sve bila samovoljna odluka i politika JNA. Hrvatska nije, kako neki uporno ponavljaju, poprište građanskoga rata, već vojne invazije. Komunistički mentalitet samo je prerađen i preusmjeren u ostvarenje velikosrpskog cilja.«

Umirovljeni časnik HV-a Željko Maršić istaknuo je termin »orjunaško - komunistički križanci«, koji, kako je rekao jedini oslikava stvarnu situaciju: »Oni su hrvatska sastavnica velikosrpske oružane agresije na Hrvatsku 1990., to je svjetski fenomen spajanja nespojivog u cilju ostvarenja nepostojeće jugoslavenske nacije i negiranja hrvatskog suvereniteta i nacionalnog integriteta. Od devedesetih do danas su skrivenim bogatstvom pretvorbeno - privatizacijskog kapitala, te medijskom, kulturnom, znanstvenom i političkom infiltracijom ozbiljno uzdrmali hrvatski nacionalni identitet i suverenitet.« Oni koje je u današnje vrijeme moguće opisati terminom orjunaško - komunističkih križanaca, istaknuo je Maršić, zagovornici su manjinskih prava, regionalne suradnje, ismijavanja obiteljskog, tradicijskog i napose hrvatskog nacionalnog identiteta.

Tomislav Josić održao je predavanje s naslovom »Simbioza partizanskog i čemičkog pokreta na primjeru Vukovara i Vukovarsko - srijemske županije«, Nažalost, kod nas nije provedena lustracija, tako da i dalje imamo jugoslavenski lobi koji se zalaže za regionalizaciju. Da je lustracija provedena, kao što je to učinjeno u mnogim postkomunističkim zemljama diljem Europe, danas bi Hrvatska bila uređenija zemlja«, zaključio je naglasio Josić. ■